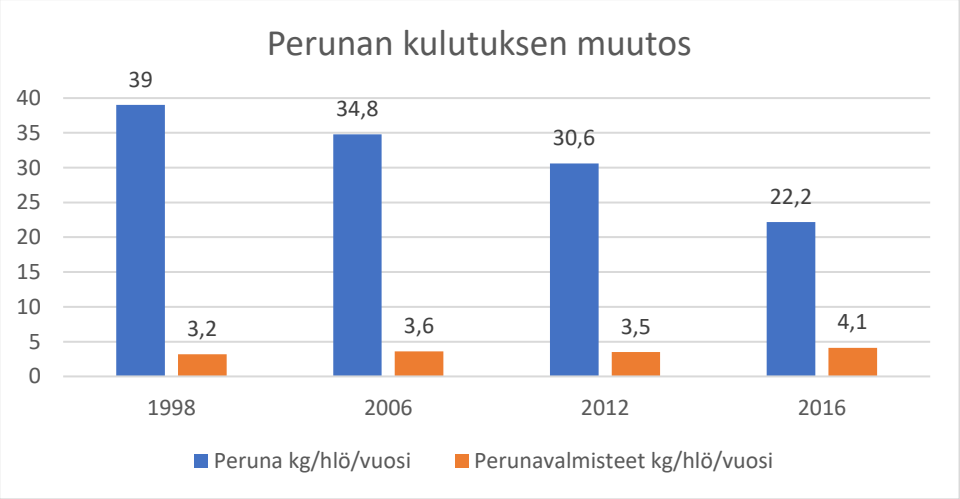
PERUNA-ALAN YHTEISTYÖRYHMÄ

Perunantuotannon toimialat ovat keskittäneet voimavaransa yhteen ja perustaneet syyskuussa 2015 uuden peruna-alan katto-organisaation, Peruna-alan yhteistyöryhmä ry:n eli PAYR:n. Peruna-alan yhteistyöryhmän kautta koko perunatoimiala voi keskitetysti parantaa mahdollisuuksiaan, perunan ja perunatuotteiden myyntiä ja markkinointia sekä varmistaa alan tutkimuksen, neuvonnan ja koulutuksen kehittämisen. PAYR perii jäseniltään vuosittain jäsenmaksun.

Yhteistyöryhmässä mukana ovat toimialat:

- Tärkkelysteollisuus
- Ruokaperunateollisuus
- Ruokaperunan tuotanto
- Ruokaperuna- ja markkinasektori
- Siemenperuna-ala
- Tärkkelysperunan tuotanto
- Varhaisperuna-ala

Perunan kilpailukyky Suomessa ja ulkomailla

Kuva 1. Perunan kulutuksen muutos vuosina 1998 - 2016

Ruokaperunaa, ruokateollisuusperunaa, varhaisperunaa, siemenperunaa ja tärkkelysperunaa viljellään Suomessa vuosittain 21.700 hehtaarin alalla. Pinta-ala on ollut hienoisessa laskussa vuosittain, koska suomalaisten kulutuskäyttäytyminen on vähentänyt perunan kulutusta hiljalleen.

Maataloudella on suuri merkitys sekä hiilijalanjäljen ongelmana että sen ratkaisijana. Miten voimme valita terveellistä ruokaa lautasellemme ja vähentää hiilijalanjälkeämme? Peruna on terveellinen mukulakasvi, josta saa runsaasti erilaisia vitamiineja mm. C, A, B ja K-vitamiinia, sinkkiä, seleeniä, magnesiumia, rautaa, natriumia, kalsiumia ja kaliumia. Se on gluteeniton, lähes rasvaton, eikä sisällä kolesterolia. Perunan viljely kuluttaa noin 85 % vähemmän vettä kuin riisin viljely. Hiilijalanjälkiä voidaan määrittää monella tapaa. Perunan viljelyn hiilijalanjälki on 30 kertaa pienempi kuin riisin viljelyn ja 8 kertaa pienempi kuin vehnän. Ruoka-aineena perunan hiilijalanjälki on 40 g CO_2-ekv/100g, joka on 2 kertaa pienempi kuin vehnäjauholla

ja 15 kertaa pienempi kuin riisillä. Myös kotimaisen perunan kuljetuksen hiilijalanjälki on pienempi kuin Aasiasta asti kuljetetun riisin. Tässä olisi yksi ratkaisu hiilijalanjäljen pienentämiseen.

Perunan ollessa lähes täydellinen ruoka raaka-aine tulisi sen käyttöä edistää erilaisella markkinoinnilla ja kuluttajavalistuksella lisätä sen vähentämisen sijaan. Sen vuoksi tulisi olla erilaisia tapoja saada markkinointiin ja terveysvalistukseen rahoitusta esim. valtiolta tai EU:sta. Perunan menekinedistämiseen olisi tarve saada jonkinlainen rahoituspohja.

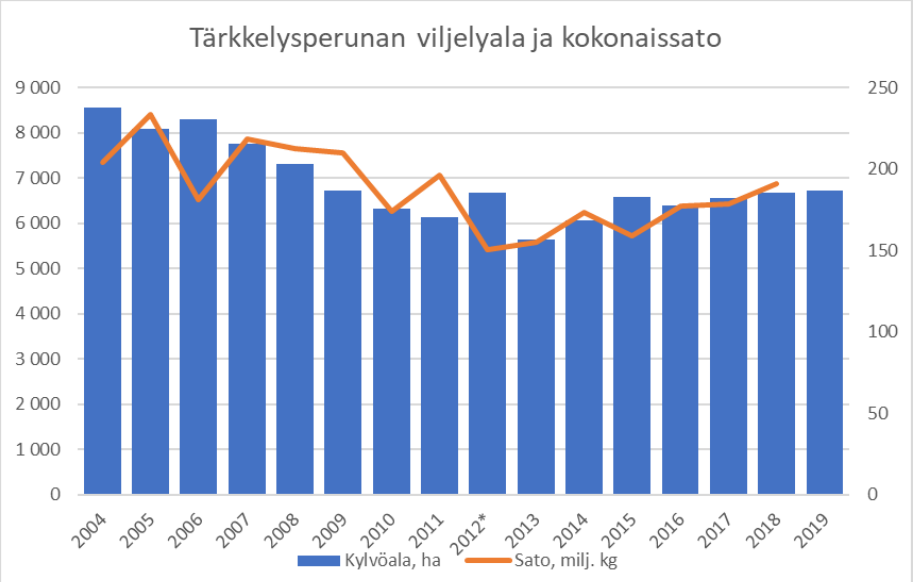
Perunan vienti

Perunasta on tullut markkinointiponnistelujen avulla yhä enemmän myös vientituote. Tärkkelysperunasta jalostettuja tuotteita, siemenperunaa ja ruokaperunaa viedään nykyään Suomesta enemmän ulkomaille kuin aiemmin. Esimerkiksi siemenperunasta noin 15-25 % menee vientiin ja ruokaperunasta noin 5-15 % vuosittain. Vuosittaista vaihtelua tässä tietenkin on kysynnän, tarjonnan ja hintatilanteen mukaan. Tuottajahinta on ollut vientiin menevillä perunoilla parempi kuin kotimaan kauppaan jäävillä.

Vuoden 2013 jälkeen perunan vienti Venäjälle on ollut kiellettyä ja suomalaiset peruna-alan toimijat ovat joutuneet hankkimaan uutta vientimarkkinaa EU:n alueelta. Viljelyvuosien 2017 ja 2018 aikana suomalaista perunaa, myös luomuperunaa, on viety 14 maahan. Tärkeimpinä näistä on lähimaat Ruotsi ja Viro, mutta esimerkiksi Puolan osuus ostomääristä on noussut, joka vuosi johtuen hyvästä laadusta ja poliittisesti neutraalista alkuperästä (vrt. Ranska, Saksa, Iso-Britannia). Muista maista voidaan mainita Norja, Italia, Hollanti ja Unkari joihin on mennyt toimituksia vuosittain jo pidemmän aikaa. Meneillään olevan satokauden osalta edellisinä vuosina alkaneet kauppasuhteet näyttävät säilyneen ja hiljaisen lokakuun jälkeen toimituksia on lähtenyt 6 eri maahan.

Tärkkelysperunan tuotantosidonnaisen tuen jatkuminen

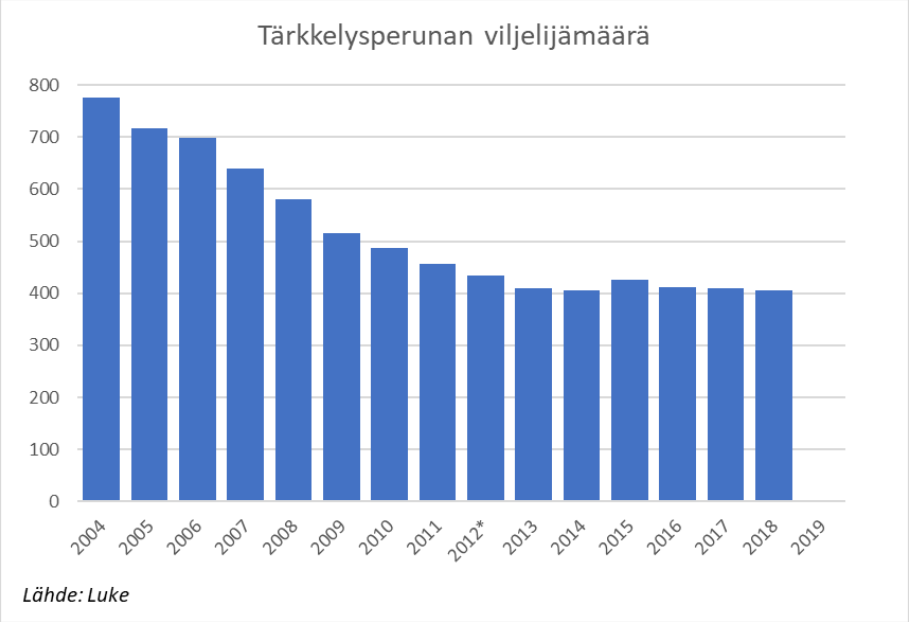
Suomessa otettiin käyttöön tärkkelysperunan viljelyn tuotantoon sidottu EU-tuki sen jälkeen, kun kiintiöjärjestelmä päättyi 2011. Samanlaista tuotantoon sidottua tukea maksetaan useassa muussa EU-maassa. Tärkkelysperunan tuotantoon sidottu tuki on ratkaiseva viljelyn kannattavuuden ja sitä kautta viljelyhalukkuuden kannalta. Tuotantoon sidotun tuen poistuminen johtaisi nopeasti viljelyalan romahtamiseen ja tehtaiden olisi pakko lopettaa toimintansa. Samalla loppuisi myös perunatärkkelyksen sivutuotteena syntyvän perunaproteiinin tuotanto, joka aloitettiin juuri vuonna 2016. Toimiala vaatii maa- ja metsätalousvaliokuntaa omalta osaltaan puolustamaan tuotantoon sidottuja tukia ja erityisesti tärkkelysperunan tukea uuden tukikauden käsittelyssä.

*Lähde: Luke * Vuoden 2012 tieto sisältää myös tärkkelysperunan oman siemenlisäyksen*

Tuotantosidonnaisella tuella saatiin katkaistua vahva tuotantomäärien negatiivinen kierre, joka oli jatkunut 2000-luvun puolivälistä alkaen. Tuolloin tukea maksettiin tuotannosta irrotettuna tilatuen lisäosana. Malli ei toiminut Suomen olosuhteissa tuotantoon kannustavana. Tuotantosidonnaisen tuen avulla tuotantoala on saatu vakiintumaan 6 600 ha tasolle.

Myös viljelijämäärä on saatu tuen avulla vakiinnutettua 400 viljelijän tasoon. Tuotantosidonnaista tukea edeltävien 8 vuoden aikana viljelijämäärä oli lähes puolittunut 800 viljelijän tasolta.

Lähde: Luke

Perunan tutkimuksen jatkumisen takaaminen

Ajankohtainen tutkimusaihe

Parhaillaan on vireillä tutkimushakemus (Makera) Kuoppataudin tutkimisesta. Viime vuosina perunan kuoressa on havaittu yhä enemmän ruskeita, nekroottisia kuoppia, jotka näyttävät olevan mikrobin aiheuttamia. Tuntematon perunatauti on tehnyt kuoppaongelmasta merkittävän perunan laatuongelman, joka on aiheuttanut vakavia taloudellisia tappioita alan toimijoille.

Tausta

Perunantuotannon Tutkimus- ja Kehityssäätiön ylläpitämä Perunantutkimuslaitos (Petla) perustettiin vuonna 1982 Lammille, koska ruokaperuna- ja tärkkelysteollisuus kokivat, että silloinen Maatalouden tutkimuskeskus (MTTK nyk. LUKE) ei kyennyt vastaamaan teollisuuden tutkimustarpeisiin. Petla ja entinen Maatalouden tutkimuskeskus (ent. MTTK/MTT, nyk. LUKE) sopivat tutkimusyhteistyöstä vuonna 1984, ja Petlan tehtäväksi sovittiin perunantutkimuksen toteutus Suomessa.

Vuosina 1995–2011 Petla sai 30-50% rahoituksestaan Maa- ja metsätalousministeriöstä (MMM). Tuo rahamäärä irrotettiin perunantuottajille maksettavasta Perunantuotannon kansallisesta tuesta. Nykyisin ainoastaan teollisuus ja sopimusviljelijät maksavat taustayhteisömaksut, jotka ovat samaa suurusluokkaa ja loput rahoituksesta pyritään saamaan ankarasti kilpailluista hankerahoituksista. MMM:n tuen loputtua v. 2011 Petla siirrettiin Lammilta MTT:n (nyk. LUKE) Ylistaron toimipaikkaan synergiaetujen vuoksi ja MTT:n toimintojen säilyttämiseksi toimipisteessä. Samalla Petlan laboratorio lakkautettiin ja henkilöstön toimipaikka siirrettiin Ylistaroon, johon lähtijöitä ei ollut. Ylistaron kiinteistöt omistaa Seinäjoen

Yrityskiinteistöt, joka osti Ylistaron kiinteistöt Senaatilta. Tässä yhteydessä Petla ja Luke solmivat yhteistyösopimuksen, ja vuokrasopimus tilojen yhteiskäytöstä sovittiin vuoteen 2025 asti.

Sopimuksesta huolimatta LUKE päätti jo v. 2016 lopettaa toiminnot Ylistarossa vuoden 2019 loppuun mennessä. LUKE Oulun yhteyteen v. 2015 perustettu perunan kasvitautien laboratorio, jota Petla myös rahoitti ensimmäiset vuodet, ei ole toteutunut luvatusti. LUKE on jo aloittanut toimintojen lakkauttamisen Ylistarossa, vaikka yhteistyö- tai vuokrasopimusta ei ole irtisanottu. Yhteistoiminnan puitteiden, kuten koneiden, laitteiden ja henkilökunnan siirrot pois toimipaikalta on aloitettu. Näin ollen v. 2011 Petlalle luvattu synergiaetu ja voimassa oleva yhteistoimintasopimus v. 2025 jää toteutumatta.

MMM lupasi rahoitusta perunan tutkimukseen, jos peruna-ala yhdistää voimansa. Perustettiin Peruna-alan yhteistyöryhmä (PAYR ry) v. 2015. Alkuvuosien EU:n menekinedistämishankkeen jälkeen rahoitusta ei ole tutkimukseen järjestynyt luvatusti, vaikka ala on osoittanut sitoutumistaan lupaamalla yritysrahoja Petlan MMM:stä hakemille hankerahoituksille.

MMM:n myöntämissä Makera-hankkeissa LUKE ja Ruokavirasto ovat käyttäneet julkisia verovaroja yli 10 kk rahoituksen myöntöpäivästä lakimiespalveluihin ja tutkimussopimusten laadintaan. Tähän pienellä tutkimuslaitoksella ei ole mahdollisuutta, vaan on suostuttava valtionlaitosten vaatimusten edessä. Pahimmissa tapauksissa LUKE on vaatinut Petlan taustayhteisöiden maksamien tutkimuksen tukirahojen maksamista LUKElle ns. yritysrahoituksena, mikä pienentää merkittävästi Petlan käytössä olevaa tutkimusrahoitusta. Tämän lisäksi haasteena on, että MMM soveltaa Petlaan samaa omarahoitusprosenttia (30% myönnetystä rahoituksesta) kuin valtion laitoksiin, vaikka Petlan yleiskulujen osuus on merkittävästi pienempi.

Vetoomus

- Petlalle osoitettu ja yhteistyösopimuksilla sovittu perunan tutkimuksen toteutus tulee taata valtion osoittamalla määrärahalla tai tuella. Tällä taataan kansainvälisesti kilpailukykyisen perunantuotannon jatkuminen Suomessa. Teollisuus ja sopimusviljelijät eivät voi olla ainoita tutkimuksen rahoittaja.
- MMM:n myöntämistä hankerahoituksista ei valtionlaitoksilla tule olla mahdollisuutta tehdä omien lakimiestensä avustamana erillisiä tutkimussopimuksia, vaan hankkeissa tulee noudattaa MMM:n laatimaa yleistä tutkimussopimusta.
- MMM:n rahoittamissa hankkeissa Petlan omarahoitusosuudeksi pitäisi hyväksyä 10%, koska Petlan yleiskustannus on pidetty kustannuksia karsimalla valtionlaitoksia merkittävästi alhaisemmalla tasolla.
- Valiokunnan tulisi ohjata LUKEn johtoa tekemään pitkäaikaisia päätöksiä ja tehtyjen yhteistyösopimusten noudattamista.

Ulkomaalaisten työntekijöiden käyttö perunatiloilla

EU:n kausityödirektiivi sallii luvan tietylle ammattialalle. Suomi on säätänyt kausityölain koskemaan vain maataloutta ja matkailualaa ei muita aloja. Direktiivissä näitä aloja ei ole erikseen mainittu. Laki on direktiiviä tiukempi. Maatalous pitäisi saada tasavertaisen lain alle esim. rakennusalan kanssa ulkomaalaistaustaisen työn osalta.

Suomessa on vuosittain n. 16t kausityöntekijää. Kausityölupia on 4 erilaista, hakuprosessit erilaisia. Muilla aloilla vain työlupa tietylle kk-jaksolle, eikä aloituspäivää tarvitse tietää etukäteen, kuten maatalousalan kausityöviisumeissa.

Ongelmat:

- Ulkomaalaisen työntekijän pitää osata hakea oikealla tai oikeilla lomakkeilla kausityötä. Nykyään jopa suomalaisen on vaikea ymmärtää tarvittavia lomakkeita -> lisää ulkolaisten välittäjien käyttöä, joka on kyseenalaista
- Edustustosta haetaan kausityöviisumia 1 sivun lomakkeella, vanhalla passilla (ukrainalaiset). Päätös luvataan 10 vrk (helmikuusta 2020 alkaen), nyt 15 vrk. ns. kausityölupa, joka on voimassa 90 pv aloituspäivästä.
- Migristä haetaan viisumivapaista maista tuleville kausityötodistusta 9 sivun lomakkeella, huom. myös ukrainalaiset, joilla biopassi. Päätös vie kuukausia. ns. kausityötodistus, voimassa yli 3 kk, vaatii TE-keskuksen harkinnan, jos on 6-9 kk voimassa.
- Aloituspäivämäärä pitää tietää tarkasti etukäteen. Miten voi ennustaa satokauden alkamisen päivälleen?
- Vaihto tilalta toiselle ei ole mahdollista työskentelykauden aikana.

Parannusehdotukset:

- Hakemisesta on tehtävä helppoa: yhtenäinen hakemus, kuten nyt edustustojen kautta haku.
- vastuullista suomalaista politiikkaa työperusteisesta maahanmuutosta (kielenopetus pitäisi taata)
- Työnantajalle tieto työnhakijan prosessin etenemisestä
- Työnantaja hakijaksi, koska hänellä on paras tieto täyttää lomakkeet ja aloittaa prosessi.
- Työnantajalle on tärkeää tieto, kuinka prosessi etenee ja onko työvoimaa tulossa
- Yhteistyötä Suomeen tulevien tiedollisista valmiuksista: suomalaisen työntekijän vastuut
- Parannettava kausityövoiman mahdollisuuksia vaihtaa työnantajaa työluvan voimassa oloaikana.
- Pitäisi helpottaa aiemmin Suomessa olleiden käytäntöjä
- Suomen pitäisi ottaa käyttöön direktiivin sallimat harkinnat

Vierailun osallistujat: *Timo Myllymäki, yrittäjä, Myllymäen peruna Oy, Siemenperunasektori; Ossi Paakki, toimitusjohtaja, Finnamyl Oy, Tärkkelysteollisuus, Kaj Hemberg, Ruokaperunan tuotanto; Antti Kuusisto, toimitusjohtaja, Luonnosta Oy, Ruokaperuna- ja markkinasektori; Marjo Serenius, johtaja, Perunantutkimuslaitos; Antti Lavonen, kasvinviljelyasiamies, MTK; Laila Matikainen, koordinaattori, Peruna-alan yhteistyöryhmä PAYR.*